

Informační zpráva za měsíc srpen 2019

Obsah zprávy

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 25 Cdo 972/2018-162, ze dne 28.3.2019
Nemajetková újma [str. 2]

II. K judikatuře

Podrobnější informace k materiálům z části I. této zprávy [str. 2 až 5]

III. K některým vybraným otázkám

1) K otázce stanovení výživného [str. 5 až 8]

2) K otázce vybraných aspektů limitů nutné obrany..... [str. 9 až 12]

IV. Články a názory

1) Dokazování negativních skutečností [str. 12 až 15]

2) Uznání dluhu částečným plněním [str. 15 až 20]

V. Nové právní předpisy

Srpen 2019 (od částky 81 do částky 88 22.8. 2019) [str.21 až 22]

I.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 25 Cdo 972/2018-162, ze dne 28.3.2019
Nemajetková újma

II.

K judikatuře

Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 25 Cdo 972/2018-162, ze dne 28.3.2019
Nemajetková újma

Skutková podstata souzené věci

Žalobcův pes byl napaden jiným psem.

Žalobce se domáhal náhrady újmy, jež mu vznikla v důsledku poranění jeho psa psem žalované, v celkové částce 741 878,- Kč, sestávající z 1) nároku na náhradu nákladů za ošetření psa ve výši 1 878,- Kč, 2) ušlého zisku za krytí psem ve výši 240 000,- Kč a 3) nemajetkové újmy ve výši 500 000,- Kč. Podle žaloby a jejího doplnění se nemajetková újma odvíjí od blízkého vztahu žalobce s jeho psem; žalobce považuje za osobní neštěstí, že trvalé následky poranění psa, který je dlouhodobě jeho jediným společníkem, zasáhly nepříznivě do způsobu jeho života tím, že jsou omezeny dříve obvyklé aktivity spočívající ve výcviku psa, procházkách a v účasti na závodech a výstavách.

Okresní soud uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 5 000,- Kč s příslušenstvím, co do částky 736 878,- Kč s příslušenstvím žalobu zamítl.

Soud vyšel ze zjištění, že pes žalované nezajištěnou vstupní brankou utekl ze zahrady a pokousal psa žalobce a poškodil oděv žalobce. Za to byla žalované v přestupkovém řízení uložena pokuta. Soud uzavřel, že žalovaná odpovídá za škodu podle § 2933 o. z. („*Způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho vlastník, ať již bylo pod jeho dohledem nebo pod dohledem osoby, které vlastník zvíře svěřil, anebo se zatoulalo nebo uprchlo. Osoba, které zvíře bylo svěřeno nebo která zvíře chová nebo jinak používá, nahradí škodu způsobenou zvířetem společně a nerozdílně s vlastníkem.*“), avšak žalobě částečně vyhověl pouze v jednom ze tří uplatněných nároků, neboť částka za lékařské ošetření psa byla žalobci uhrazena z pojištění žalované. Ohledně náhrady ušlého zisku žalobce nekonkretizoval, v kolika případech jeho pes kryl v období let 2010 – 2012, ani příjem, který z toho měl. Soud určil výši ušlého zisku v částce 5 000,- Kč s ohledem na jedno prokázané neuskutečněné krytí po zranění psa. Požadoval-li žalobce náhradu nemajetkové újmy, dospěl soud k závěru, že pes žalobce měl v průkazu původu zapísanu účast na výstavách v letech 2006 až 2012, v roce 2013 nebyla zaznamenána žádná účast na výstavě. V roce 2014 se pes zúčastnil výstavy, kde obdržel titul vítěze třídy. Soud uzavřel,

že žalovaná svou povinnost neporušila z hrubé nedbalosti ve smyslu § 2971 o. z. (srov. citaci znění na str. 4), nejednalo se ani o opakované porušení a žalovaná nepřistupovala k plnění své povinnosti lehkomyšlně. Nebyla dále splněna podmínka, že žalobce újmu důvodně pocítuje jako osobní neštěstí, které nelze odčinit jinak. Dovodil, že nemožnost chovatele účastnit se se psem výstav a soutěží nemůže být chápána jako pocit osobního neštěstí, a to ani u člověka, jehož jediným společníkem je právě pes. Žalobce svého psiho společníka neztratil, nadále s ním žil, chodil na procházky a na cvičiště.

K odvolání žalobce Krajský soud rozsudek soudu prvního stupně potvrdil. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a shodně dospěl k závěru, že žalobce nepřišel s žádným relevantním tvrzením o tom, že by před škodnou událostí probíhalo krytí jeho psem v takové četnosti a za takové odměny, aby bylo možno reálně očekávat příjem žalobce ve výši 240 000,- Kč.

Žalobce napadl rozsudek odvolacího soudu ve všech výrocích dovoláním

Právní posouzení věci Nejvyšším soudem

Žalobce uvedl, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení otázky doposud dovolacím soudem nevyřešené, **zda újma na zvířeti, chápána coby újma člověka, vznikla za zvláštních okolností, co se těmito zvláštními okolnostmi myslí, a zda žalobci vzniká nárok na kompenzaci nemajetkové újmy.**

Dále uvedl m. j. , že náhradu nemajetkové újmy požaduje podle § 2971 o. z. (srov. citaci znění na str. 4) proto, že újmu svého psa důvodně pocítuje jako osobní neštěstí. Řádné nezabepečení velkého psa před útekem, jenž pak nečekaně napadá další psy i osoby a působí jim závažná zranění, je podle názoru žalobce jednáním svévolným ve smyslu § 2969 o. z.

Dovolací soud konstatoval, že v řízení, jehož předmětem je částka skládající se z několika samostatných nároků, odvíjejících se od odlišného skutkového základu, má rozhodnutí o každém z nich charakter samostatného výroku a přípustnost dovolání je třeba zkoumat samostatně, a to bez ohledu na to, že tyto nároky byly uplatněny v jednom řízení a že o nich bylo rozhodnuto jedním výrokem.

Byl-li odvolacím soudem potvrzen výrok zamítnutí žaloby na náhradu za ošetření psa v částce 1.878 Kč, není dovolání přípustné z hlediska peněžního limitu podle § 238 odst. 1 písm. c) o.s.ř. Kromě toho stejně jako k ušlému zisku za krytí psem v částce 235 000,- Kč neobsahuje dovolání jakékoliv námitky, a nesplňuje tak povinné náležitosti podle § 241a odst. 2 o. s. ř. Proto Nejvyšší soud dovolání proti části výroku rozsudku odvolacího soudu ohledně těchto nároků odmítl.

Dovolání proti výroku ohledně částky 500 000,- Kč na náhradě nemajetkové újmy je přípustné. podle ustanovení § 237 o. s. ř., neboť **hmotněprávní otázka předpokladů nároku na náhradu nemajetkové újmy majitele psa poraněného psem jiné osoby** podle § 2971 o. z.

(srov. citaci znění na str. 4) nebyla dosud v rozhodování dovolacího soudu vyřešena.

Úprava podle § 2933 o. z. (srov. citaci znění na str. 2) zakládá objektivní odpovědnost vlastníka zvířete za způsobenou újmu, neboť povinnost k náhradě vzniká, došlo-li v příčinné souvislosti s počínáním zvířete ke vzniku újmy bez ohledu na to, zda vlastník při chovu a dohledu nad zvířetem porušil svou právní povinnost; zavinění se nevyžaduje. Poškozenému tedy postačí prokázat, že v důsledku chování zvířete mu vznikla újma. Odvolací soud v projednávané věci správně dovedl odpovědnost žalované vlastnice uprchlého psa za újmu vzniklou žalobci, který prokázal, že v důsledku napadení jeho psa psem žalované vznikl na jeho straně škodlivý následek.

Z ustanovení § 2956 o. z. („*Vznikne-li škůdci povinnost odčinit člověku újmu na jeho přirozeném právu chráněném ustanoveními první části tohoto zákona, nahradí škodu i nemajetkovou újmu, kterou tím způsobil; jako nemajetkovou újmu odčiní i způsobené duševní útrapy.*“) nelze dovodit zásah do základních práv žalobce chráněných první částí občanského zákoníku, neboť demonstrativní výčet základních hodnot v § 81 odst. 2 o. z. (např. život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy) neoznačuje dovolatelem tvrzené narušení práva na budování a rozvíjení vztahu člověka se zvířetem za základní lidské právo, které by zakládalo důvod k náhradě nemajetkové újmy podle § 2894 odst. 2 věty první o. z. („...**(2)** *Nebyla-li povinnost odčinit jinému nemajetkovou újmu výslovně ujednána, postihuje škůdce, jen stanoví-li to zvlášť zákon. V takových případech se povinnost nahradit nemajetkovou újmu poskytnutím zadostiučinění posoudí obdobně podle ustanovení o povinnosti nahradit škodu.*“). Podle vymezení povahy žalobcových obtíží či útrap v žalobě je nelze považovat ani za obdobně závažnou hodnotu výslovně nevyjmenovanou. Pak může mít dovolatel jako vlastník psa poraženého nárok na náhradu jím charakterizované újmy jen za podmínek stanovených v § 2971 o. z. (srov. citaci znění na str. 4), jak správně vyložil odvolací soud.

Právní věta: *podle § 2971 o. z., „odůvodňují-li to zvláštní okolnosti, za nichž škůdce způsobil újmu protiprávním činem, zejména porušil-li z hrubé nedbalosti důležitou právní povinnost, anebo způsobil-li újmu úmyslně z touhy ničit, ublížit nebo z jiné pohnutky zvlášť zavrženíhodné, nahradí škůdce též nemajetkovou újmu každému, kdo způsobenou újmu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit.“ Pro aplikaci tohoto výjimečného ustanovení musí k újmě poškozeného dojít za zvláštních okolností, přičemž základním předpokladem je, že újma byla způsobena protiprávním činem. Uvedené ustanovení vyjmenovává zvláštní okolnosti způsobení újmy pouze demonstrativně, přičemž výslovně mezi ně řadí porušení důležité právní povinnosti z hrubé nedbalosti. Za porušení důležité povinnosti lze považovat i umožnění úniku psa na veřejné prostranství, neboť při něm hrozí napadení jiného psa, ale i lidí včetně dětí, jejichž obrana proti útoku psa je prakticky vyloučena; důsledky útoku psa a jeho nekontrolovaného pohybu na veřejně přístupných místech mohou být i tragické.*

Lze proto souhlasit se závěrem odvolacího soudu, že žalovaná porušila nezajištěním vstupní branky zahrady, v níž držela psa, důležitou právní povinnost. **Nedošlo k tomu však v důsledku hrubě nedbalého jednání žalované.**

Jestliže v dané věci žalovaná podle skutkových zjištění soudu prvního stupně umožnila útěk psa opomenutím zajistit branku ze zahrady, pak její nedbalost nedosahuje takové intenzity, aby byla považována za hrubou ve smyslu § 2971 o. z. (srov. citaci znění na str. 4). Nebylo totiž tvrzeno ani prokázáno, že by se jednalo o opakované porušení, nebo že by zahrada nebyla proti útěku psa zajištěna vůbec, případně že by docházelo k projevům a chování psa velmi nebezpečnému pro okolí a že by žalovaná přistupovala k plnění své povinnosti lehkomyšlně. Neporušila-li žalovaná povinnost z hrubé nedbalosti, tím méně jí lze přičítat jednání úmyslné ve formě kvalifikovaného úmyslu ve smyslu druhé zvláštní okolnosti uvedené v § 2971 o. z. (srov. citaci znění na str. 4).

Dalším předpokladem pro odčinění nemajetkové újmy ve smyslu tohoto ustanovení je, že poškozený způsobenou újmu důvodně pociťuje jako osobní neštěstí, které nelze jinak odčinit. Zákon tedy umožňuje za výjimečných podmínek odčinit i jinou újmu, než na základních hodnotách podle § 2956 o. z. (srov. citaci znění na str. 4), pokud s ohledem na specifické okolnosti případu je pro poškozeného zásah srovnatelně či obdobně tíživý. To však nedopadá na situaci, kdy chovatel psa, byť je pes jeho jediným společníkem, ztratil možnost zúčastňovat se s ním závodů a výstav, avšak svého psího společníka neztratil, nadále s ním žije, chodí na procházky i na cvičiště, i když již jen pro zábavu a nikoli z důvodu výcviku na závody. Újma žalobce, byť ji subjektivně vnímá úkorně a je pro něho citelná, nedosahuje za takto zjištěných skutkových okolností takové intenzity, aby ji objektivně bylo možno považovat za osobní neštěstí; jeho život se natolik podstatně nezměnil tím, že přišel o část vyžití spojeného s chovem psa, totiž o možnost účastnit se výstav a závodů.

Ze všech těchto důvodů je zřejmé, že uplatněný dovolací důvod není naplněn, a protože Nejvyšší soud neshledal ani existenci vad řízení dovolání zamítl.

Celý text judikátu lze nalézt na
<https://www.epravo.cz/top/soudni-rozhodnuti/nemajetkova-ujma-109698.html>
(náhled 23.8. 2019)

III.

K některým vybraným otázkám

1) K otázce stanovení výživného

Společnost se postupně vyvíjí. Doba, kdy všichni měli víceméně stejný příjem, bydlelo se ve státních bytech, peníze nebylo za co utrácet, rozvod byl společností vnímán jako selhání a po-

Asociace občanských poraden, z.s.
Sabinova 287/3, 130 00 Praha 3
IČO 65998642
Tel: 284 019 220
Email: aop@obcanskeporadny.cz
www.obcanskeporadny.cz

kud k němu došlo, bylo výživné nastaveno pro všechny ve stejné výši, je již minulostí. Příjmy domácností jsou nyní i zásadně rozdílné. Za cenu celoživotního zadlužení se snažíme o vlastní bydlení, ale i podnájemní bydlení je pro mnohé drahé a na kauci chybí prostředky. Dostat se do exekuce není nic nemožného, v tuto chvíli se v ní ocitá každý desátý obyvatel České republiky.

Úsporami při výpadku příjmu na dobu tří měsíců disponuje dle průzkumů jen velmi malé procento našich domácností. Značně se změnil i náš partnerský život. Každý druhý pár se rozvádí. Více jak polovina soužití je nesezdaných, tzv. „na psí knížku“ se stejnou (nebo i vyšší) pravděpodobností rozchodu. Lidé ale stále mají tendenci žít spíše v páru. Proto vznikl nový trend tzv. „sériové monogamie“, tj. postupného navazování dalších vztahů, zakládání dalších rodin, či vytváření společné partnerské domácnosti. Z těchto svazků přichází na svět i další potomci. Rodiče tak nemusí žít spolu, a přesto děti vyrůstají v úplné domácnosti. Pokud rodič v páru žít nechce, nazývá se „samoživitelem“. Tento termín není zákonem nijak definován. Samoživitelem tak je rodič s dítětem ve společné nebo střídavé péči s druhým rodičem, s výživným v desítkách tisíc korun měsíčně, ale i ten, kdo fakticky dítě živí a pečuje o něj 24/7 a druhý rodič dítěte není, nebo na dítě neplatí. Přestože se rodiče rozejdou, **nemělo by dítě s jejich rozchodem pocítit přílišný pokles své životní úrovně. Současně platí, že by životní úroveň dítěte měla být shodná s životní úrovní rodičů.** Jak ale promítnout do praxe srovnatelnou životní úroveň dítěte a rodiče a je možné ji nastavit pro všechny děti jednoho rodiče? Na to se zaměří série příspěvků k problematice výživného.

Obecně jsou pro stanovení výživného rozhodné odůvodněné potřeby oprávněného dítěte, jeho majetkové poměry, ale i schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného rodiče. Vedle tohoto dále platí, že životní úroveň dítěte by měla být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Přitom by toto hledisko srovnatelné životní úrovně mělo předcházet hledisku odůvodněných potřeb dítěte.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“) říká v § 915 odst. 1 *„Životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte.“* Nový občanský zákoník nenabízí návod, jakým postupem a výpočtem srovnatelnou životní úroveň zajistit. V komentáři k § 915 OZ JUDr. PhDr. David Elischer, Ph.D. uvádí: *„Shodná životní úroveň. Rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem je určen kritériem zásadně stejné životní úrovně, což je hledisko, které se uplatní přednostně před jinak obecným hlediskem odůvodněných potřeb oprávněného, jak je stanoví § 913. Primárně se proto neuplatní pravidlo, že potřeby oprávněného (zde dítěte) mají být kryty v plném rozsahu, jen jsou-li odůvodněné. Životní úroveň lze vymezit jako určitý stupeň uspokojování životních, tj. hmotných i duchovních potřeb subjektu, v úzkém vztahu k dalším faktorům. Je to ve své podstatě kategorie socio-ekonomická, nikoli právní, i když ji nelze zužovat jen na ryze ekonomické (míněno jasně kvantifikovatelné) vyjádření. Má i celou řadu svých kvalitativních indikátorů. Zahrnuje v sobě především úroveň výživy, oblékání, bydle-*

ASOCIACE OBČANSKÝCH PORADEN

*ní, vzdělávání a kultury, zdravotní, příp. sociální péče atp. Životní úroveň rodičů tak souvisí úzce i s jejich celkovými majetkovými poměry. Pro účely jejího zjištění je proto třeba zohlednit nejen faktickou příjmovou (výdělkovou) stránku, nýbrž je nutno brát zřetel i k celkové hodnotě a rozsahu movitého a nemovitého majetku rodičů a rovněž i způsobu života, který v posuzované době vedou. Vzhledem k tomu, že dítě má právo podílet se na životní úrovni rodičů (nikoli jen jednoho rodiče), je třeba v případě soudem stanoveného výživného zkoumat nejen životní úroveň povinného rodiče (žalovaného o výživné), ale i životní úroveň druhého rodiče, tj. životní úroveň dítěte v konkrétní situaci může jeden rodič svým životním standardem zvyšovat a druhý snižovat.“ **1)***

V rámci interpretace **§ 915 OZ** tak zůstává otázkou, jakou má mít životní úroveň dítě v případě, že rodiče mají **životní úroveň výrazně rozdílnou**. Pokud rodič, jemuž je dítě svěřeno do péče, má výrazně vyšší životní úroveň než rodič povinný, je legitimní takovému povinnému vyměřovat výživné, když by se tím jen zvyšoval rozdíl v životní úrovni mezi ním a dítětem? Naopak, pokud povinný rodič má výrazně vyšší životní úroveň než rodič, jemuž bylo dítě svěřeno do péče, má výživné vyrovnat životní úroveň všech (tj. otce, matky a nezletilého), nebo má zajistit dítěti původní životní úroveň povinného rodiče, tedy výrazně vyšší životní úroveň, než jakou má rodič, jemuž je dítě svěřeno do péče?

Ačkoliv dle ustanovení **§ 915 OZ** se má dítě podílet na životní úrovni obou rodičů, není legislativou zajištěna jakákoliv flexibilita pro pružné reagování na změny v domácnostech rodičů. Zatím co při **návrhu na zvýšení výživného** lze výživné, respektive jeho zvýšení, přiznat i za dobu nejdéle tří let zpětně ode dne zahájení soudního řízení **§ 923 odst. 1 OZ**, při **návrhu na snížení výživného** je povinností hradit výživné v původní výši po celou dobu řízení o snížení výživného.

Neuhrazené výživné je následující den po splatnosti exekučně vymahatelné. Vždycky tomu ale takto nebylo. Podle **§ 102 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád** (dále jen „OSŘ“), může soud nařídit předběžné opatření mj. v případě, že po zahájení řízení je třeba zatímne upravit poměry účastníků, přičemž podle dalšího **§ 76 odst. 1 písm. a)** může být předběžným opatřením účastníku uloženo zejména, aby platil výživné **v míře nezbytné**. Stanovit výživné v míře nezbytné tak logicky dovozovalo možnost vydáním předběžného opatření stanovené výživné (v nezbytné míře) snížit, zvýšit či pozastavit. Tento výklad soudy dříve zastávaly a výživné prostřednictvím předběžného opatření snižovaly. To vyplývá např. z **usnesení Nejvyššího soudu ČR** ve věci spis. zn. **20 Cdo 4354/2009** ze dne 24. listopadu 2010, které bylo zařazeno jako rozhodnutí kategorie B. Ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek však toto rozhodnutí zveřejněno nebylo. Milníkem tedy v tomto ohledu byl rozsudek Krajského soudu v Ostravě, který ustálil rozhodovací praxi soudu ve věci nemožnosti vydání předběžného opatření na snížení již pravomocně stanoveného výživného usnesením **Krajského soudu v Ostravě** ve věci spis. zn. **14 Co 64/2010** ze dne 10. února 2010. Toto usnesení vyšlo ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 116/2011 a bylo označeno jako rozhodnutí kategorie A.

Asociace občanských poraden, z.s.
Sabinova 287/3, 130 00 Praha 3
IČO 65998642
Tel: 284 019 220
Email: aop@obcanskeporadny.cz
www.obcanskeporadny.cz

Příjem rodičů je dán. Pokud nelze při změně příjmu předběžným opatřením dříve stanovené výživné prozatímně snížit a současně se dle § 923 odst. 2 OZ spotřebované výživné nevrací, lze jen velmi obtížně být v souladu s právní úpravou § 915 OZ, jeho důvodovou zprávou i komentářem k tomuto paragrafu. V praxi tak právě z tohoto důvodu může být rodinný spor zbytečně eskalován a záměrně prodlužován. Rezidentní rodič²⁾ není motivovaný se na úpravě výživného či péče, která by z péče jednoho rodiče mohla vést ke změně úpravy na (asymetrickou) střídavou či společnou péči s dopadem do stanovování výživného, jakýmkoli způsobem dohodnout. Soudní spor při návrhu na snížení výživného je nevyrovnaný. Je-li výživné rozhodnutím soudu o změně poměrů nakonec zpětně nerezidentnímu rodiči sníženo, rezidentní rodič automaticky přeplatek výživného vracet nemusí. V zájmu nezletilého dítěte ani nelze žádat splátku vzniklého přeplatku formou snížení budoucích plateb výživného. Současně je-li výživné zvýšeno, je povinný povinen vše doplatit, a to nejen za období, kdy byl informován o zvýšených potřebách dítěte, ale i za období až tři roky zpětně, kdy nemusel mít o potřebě ani tušení. V případě rodiče bez kontaktu a zájmu o dítěte je to opodstatněné. Co ale rodič, který o dítě zájem má? Doměřené výživné může být ve prospěch nezletilého již v reálném čase utraceno v rámci styku a doplatek výživného se tak promítne na skokovém snížení životní úrovně povinného, jeho domácnosti a současně má dopad i na nezletilého v době styku. Skokové snížení finančních zdrojů nerezidentního rodiče může u dítěte hlavně v době dospívání vést k odmítání trávení času s tímto rodičem. Stejně tak ale i absence příjmů může vést u nerezidentního rodiče ke ztrátě zájmu o kontakt s dítětem, o snahu odklonu příjmu do šedé ekonomiky či kompletní ztrátu motivace k ekonomické činnosti. Dopady jedné domácnosti se tak mohou dotýkat nás všech. Problematika výživného by si proto zasloužila daleko větší pozornost.

Zdroje:

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ve věci spis. zn. 20 Cdo 4354/2009 ze dne 24. listopadu 2010

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ve věci spis. zn. 14 Co 64/2010 ze dne 10. února 2010

Občanský zákoník – Komentář – Svazek II (rodinné právo), Autoři: Jiří Švestka, Jan Dvořák, Josef Fiala a kolektiv, str. 752, ISBN 978-80-7478-477-4

¹⁾ Občanský zákoník - Komentář - Svazek II (rodinné právo), Autoři: Jiří Švestka, Jan Dvořák, Josef Fiala a kolektiv, str. 752, ISBN 978-80-7478-477-4

²⁾ Rezidentním rodičem je ten rodič, který má dítě svěřeno do své péče.

Celý text článku lze nalézt na

<https://www.epravo.cz/top/clanky/stanoveni-vyzivneho-hledisko-srovnatelne-zivotni-urovne-109847.html> (náhled 23.8. 2019)

Asociace občanských poraden, z.s.

Sabinova 287/3, 130 00 Praha 3

IČO 65998642

Tel: 284 019 220

Email: aop@obcanskeporadny.cz

www.obcanskeporadny.cz

2) K otázce vybraných aspektů limitů nutné obrany

Skutečnost, že nutná obrana je institutem vylučujícím protiprávnost činu jinak trestného, je každému velmi dobře známá. Nicméně pro důkladné pochopení jeho obsahu a limitů je zapotřebí seznámit se s pohledem právní doktríny a zejména pak rozhodovací praxe. Jaké jsou základní zákonné a skutkové limity pro jednání obránce v rámci nutné obrany, uvádí v tomto článku autor pojednání, a to s přihlédnutím k rozhodovací praxi.

Nutnou obranou se rozumí čin jinak trestný, **kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, přičemž nejde o nutnou obranu, pokud byla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku** ²⁾. Smyslem nutné obrany je odvrátit nebezpečí, které hrozí nebo vzniká útokem směřujícím proti chráněnému zájmu trestním zákoníkem, a to činem namířeným proti útočníkovi, který by byl činem jinak trestným. Vzhledem k tomu, že obránce chrání tytéž zájmy, které chrání trestní zákoník (například život, zdraví, majetek), nejedná obránce proti účelu trestního zákoníku, ale v souladu s ním. Nutnou obranu lze proto považovat za obranu proti aktuálnímu bezpráví a ochranu společenských hodnot, kde svépomoc obránce nahrazuje zásah orgánu veřejné moci ²⁾. Nutnou obranu lze za splnění podmínek použít bez ohledu na intenzitu hrozby, tj. nezáleží, zda je ohrožen život jako takový nebo „pouze“ zdraví v podobě těžkého nebo lehkého ublížení. Nutná obrana tak bez ohledu na intenzitu hájí veškeré zájmy chráněné trestním zákoníkem, tedy jak ty společenské, tak individuální.

Obranu lze vést **i proti domnělému útoku**, tzv. putativní obrana, která je vedena proti takovému útoku, který ve skutečnosti není způsobitelný ke vzniku škodlivého následku, nicméně obránce je přesvědčen o opaku, respektive útok jako skutečný vnímá. O putativní obranu se jednalo například v případě, kdy obžaloba kladla obžalovanému za vinu spáchání trestného činu vraždy dle *§ 140 odst. 1 trestního zákoníku* ve stadiu pokusu: „*kterého se měl dopustit tak, že dne 10. 12. 2013 v době kolem 6:00 hodin ve svém rodinném domě v hale vystřelil ze své legálně držené zbraně přes neprůhledné vstupní dveře směrem ven, kde stáli příslušníci Útvaru rychlého nasazení Policie České republiky („URNA“), kteří se v rámci nařízené domovní prohlídky snažili vstoupit do stěžovatelova domu a za tím účelem naráželi beranidlem do vstupních dveří; stěžovatelem vystřelená střela zasáhla a zranila jednoho policistu v oblasti kosti kyčelní.*“ Až Ústavní soud ve svém rozhodnutí sp. zn. *I ÚS 3235/15* ³⁾ zrušil předchozí rozhodnutí Krajského soudu v Praze, Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu České republiky, protože došel k závěru, že stěžovateli se situace jevila tak, že jemu a jeho rodině hrozí bezprostřední nebezpečí života a zdraví vzhledem k tomu, že jej v noci doma s rodinou vzbudili silné nárazy na dveře, křik, před domem stála černá dodávka a nikdo z osob za dveřmi jim nic nesdělil. Stěžovatel nabyl dojmu, že se jedná o zloděje, kteří mu na dveře buší beranidlem, a to o to spíše, když měl čistý trestní rejstřík, při domovní prohlídce policie dále nic nenašla (jednalo se o mylné podezření) a ani následně nebyl stěžovatel policií pro žádný trestný čin stíhán.

Podstatou putativní nutné obrany je ta skutečnost, že obránce mylně předpokládá útok na zájem chráněný trestním zákonem, vůči němuž zaměřil své jednání. Uvedené počínání se hodnotí podle zásad **o skutkovém omylu pozitivním** ⁴⁾, který vylučuje úmyslné zavinění. K tomu pak musí být zjištěny takové skutkové okolnosti, z nichž lze dovodit, že obránce se mohl důvodně – byť ve skutečnosti mylně – domnívat, že jsou splněny podmínky nutné obrany. V souvislosti s tím se Nejvyšší soud ČR musel ve svém rozhodnutí sp. zn. *5 Tdo 938/2012* vypořádat s dovolací podmínkou, zda úmyslný útok pachatele na život fyzické osoby není trestným činem vraždy, ale pouze mírnějším trestným činem zabití. Soud uzavřel, že: „*K naplnění privilegované skutkové podstaty trestného činu zabití podle § 141 TrZ v případě úmyslného útoku pachatele na život jiného, který jinak vykazuje znaky trestného činu vraždy podle § 140 TrZ, se vyžaduje mimořádně intenzivní podnět, který vyvolá silné rozrušení pachatele (viz rozhodnutí pod č. 14/2011 Sb. rozh. tr.). Nestačí k tomu ovšem pouhé obtěžující jednání poškozeného, např. v podobě verbálních útoků vůči pachateli, na něž pachatel reagoval střelbou ze střelné zbraně do těla poškozeného* ⁵⁾“. V takovém případě **nelze o putativní obraně hovořit**, ba ani o zabití, ale jednalo se o záměrné použití zbraně proti osobám, které na pachatele „útočili“ pouze slovně, a které pachatel postřelil do břicha zbraní, kterou měl již delší dobu v ruce.

Nyní k jednotlivým limitům nutné obrany. Pro jednání obránce v rámci nutné obrany je zapotřebí, aby odvracel přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákoníkem a současně taková obrana nebyla zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Nutná obrana se posuzuje z pohledu ryze subjektivního, tedy z **pohledu obránce tak, jak se mu jevila v době hrozícího nebo trvajícího útoku**, a nikoli, jak by se mohla jevit dalším osobám. Nutnou obranu může využít kdokoli, tedy jak ten, kdo je bezprostředně útokem **ohrožen**, tak osoba neohrožená, nezúčastněná, **kteřá brání život a zdraví jiné osoby**, které takové nebezpečí bezprostředně hrozí, nebo proti které takový útok probíhá. Je zapotřebí uvést, že **nelze jednat v nutné obraně proti osobě, která sama jedná v rámci nutné obrany**. Pokud takové jednání není nutnou obranou, jedná se o pokračování v útoku bez přihlédnutí k tomu, zda útok byl od počátku namířený proti osobě, která jedná v nutné obraně, anebo proti jiné osobě. Na druhou stranu osoba jednající v nutné obraně je oprávněna přemoci i tento pokračující útok proti své nebo další osobě způsobem, který není zjevně nepřiměřený vedenému útoku.

Podobný závěr z opačné pozice konstatoval i *Nejvyšší soud ČR* ve svém rozhodnutí sp. zn. *4 Tdo 527/2015* ⁶⁾, že: „*Proti jednání v nutné obraně není nutná obrana přípustná. Pokud se imobilní poškozený přiměřeně svým možnostem pokusil odvrátit stupňovanou agresi ze strany obviněného, který útok započal, stupňoval a opakoval (jeho jednání spočívalo v prodlužovaném a gradovaném násilí směřujícím ke zmocnění jeho věci, kdy po vyhružkách zabitím, vulgárních nadávkách následovalo držení poškozeného pod krkem, stržení klíčů, které měl poškozený na šňůrce kolem krku), další násilné jednání obviněného vůči poškozenému, které bylo reakcí na úder holí ze strany poškozeného, nelze pokládat za jednání v nutné obraně ve smyslu § 29 trestního zákoníku.*“

Důležitým principem, který zde platí je, že obrana musí být zásadně tak intenzivní, aby útok jistě a bez rizika pro napadeného odvrátila, což znamená, že musí být **silnější než útok, ale nesmí zase být přehnaná**. U nutné obrany se nevyžaduje proporcionalita mezi útokem a obranou, ale posuzuje se, zda obrana nezasahuje do mezí zjevné nepřiměřenosti. Proto by měl obránce útok odvracet tak, aby bylo dosaženo účelu, zamezení dalšího útoku a hrozby, **ale obrana by neměla dosahovat intenzity zpětného útoku na pachatele**. Obrana by měla být účelná, nikoli však účelová, kdy by obránce například následně chtěl způsobit útočníkovi zranění a nedbal by mírnějších způsobů, byť pro zastavení útoku stejně efektivních.

Pro posouzení, zda osoba jedná v režimu nutné obrany nebo nikoli, je důležitý okamžik trvání útoku nebo bezprostřednost hrozby, přičemž z takové hrozby musí být jasné, že útok by bez prodlení následoval po takové hrozbě útoku, přitom ovšem nemusí být neočekávaný. Hrozbu útoku lze seznat z okolností případu, kdy například útočník sahá po zbrani, běží s křikem vstříc obránci, napřahuje se k úderu, apod. Pokud útočník v útoku nepokračuje nebo útok ukončí a další nebezpečí obránci již nehrozí, nelze následně nutnou obranu užít. V takovém případě by se jednalo o samostatný útok. Na druhou stranu přestávku v útoku při upadnutí útočníka na zem bez omezení bojeschopnosti, nelze považovat za přerušení útoku. Vše je zapotřebí posuzovat ke konkrétním okolnostem případu.

Právní doktrína vzhledem k výše uvedenému rozlišuje tzv. exces intenzivní, kdy obrana **nebyla zcela zjevně přiměřená** způsobu útoku, a je dán zjevný nepoměr mezi intenzitou obrany nebo způsobenou škodou v porovnání s intenzitou odvráceného útoku. Dále doktrína rozlišuje tzv. exces intenzivní, u kterého obrana nepřichází již v době, kdy nebezpečí bezprostředně hrozí nebo útok trvá, **ale jedná se již o nový samostatný útok**. Stejně tak se za tento exces považuje, pokud je **obrana předčasná**.

V souvislosti s nutnou obranou souvisí i otázka tzv. **preventivní nutné obrany** a použití automatických obranných mechanismů. *Nejvyšší soud ČR* se dne 30. 9. 2009 v rámci stanoviska trestního kolegia sp. zn. *Tpjn 303/2008* ⁷⁾ v této souvislosti zabýval otázkou, zda použití automatických obranných zařízení, jejichž účelem je odvrácení předpokládaného nebo budoucího útoku bez součinnosti obránce (např. nástražné systémy, samostříly, elektrické oplocení, apod.), samo o sobě nevylučuje naplnění podmínek nutné obrany. Soud ve svém stanovisku uzavřel s tím, že samo o sobě tímto užitím splnění podmínek **vyloučeno není**. Zapotřebí je ovšem zkoumat okolnosti parametrů, použití a provedení takových obranných zařízení, které by se měla uvést v činnost až po vniknutí útočníka do chráněného objektu, kde musí být bezpodmínečně zabezpečeno, aby se aktivovalo jen proti přímo hrozícímu či trvajícím útoku na zájem chráněný trestním zákoníkem a aby jeho účinnost nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Z toho důvodu nemohl *Nejvyšší soud ČR* v řízení sp. zn. *6 Tdo 66/2000* ⁸⁾ konstatovat, že obviněný jednal v rámci nutné obrany, když pod podlahu dřevěné kůlny vložil výbušný nástražný systém, který poškozenému, jenž šel do místa odcizit nějaký hliník, způsobil těžkou újmu na zdraví vzhledem k tomu, že kůlna byla každému volně přístupná,

užitý prostředek byl zjevně nepřiměřený míře narušení, a důvod umístění zařízení se spíše jevil jako odvěta vůči předchozím narušitelům.

Na závěr autor článku uvádí, že u posuzování situace, zda se jedná o nutnou obranu je zapotřebí mít na mysli smysl institutu nutné obrany jako takový. Institut slouží k předejití nebezpečí nebo zabránění přímo hrozícímu útoku nebo již probíhajícímu útoku a to tak, aby obrana a hrozící následek nebyly nepřiměřené způsobu útoku. Bránící se osoba by proto měla zvolit nejméně invazivní postup ze všech možných účinných postupů.

¹⁾ § 29 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

²⁾ ŠÁMAL a kol. Trestní zákoník. Komentář. 2. Vydání, 2012, (28. 5. 2019)

³⁾ rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 3235/15

⁴⁾ § 18 odst. 4 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

⁵⁾ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 5 Tdo 938/2012

⁶⁾ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 4 Tdo 527/2015

⁷⁾ K dispozici na <http://www.nsoud.cz/>

⁸⁾ rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 6 Tdo 66/2007

Celý text článku lze nalézt na
<https://www.epravo.cz/top/clanky/vybrane-aspekty-limitu-nutne-obrany-109625.html>
(náhled 23.8. 2019)

IV.

Články a názory

1) Dokazování negativních skutečností

I negativní skutečnosti se dokazují. Byť se na tomto jednoduchém tvrzení shoduje odborná veřejnost již několik desítek let, stále zůstává značná část právnické obce v přesvědčení o správnosti poučky, že negativní tvrzení se neprokazují. Tzv. negativní teorie důkazní je přitom dávno překonána.

Negativní teorie důkazní a rozhodovací praxe

Ve svém základu stojí negativní důkazní teorie na tom názoru, že se negativní skutečnosti (něco není, něco se nestalo) neprokazují, protože se prokázat zkrátka nedají, z povahy věci. Účastník řízení, který tvrdí negativní skutečnosti a dovozuje z nich pro sebe příznivé právní následky, je tak zbaven důkazního břemene a bude úspěšný už pouze na základě svého tvrzení, ledaže protistrana bude schopna dokázat opak. Toto na první pohled intuitivní pravidlo lze vyvrátit až s překvapivou přímočarostí, jak ukazují příklady níže. Přes rozšířenost (a mylnost) tohoto názoru ohledně rozdělení důkazního břemene se však jedná pouze o zásadu či pravidlo, které neplyne z žádného ustanovení platného práva. Bohužel se k této teorii v několika svých rozhodnutích hlásí *Nejvyšší soud*. Například v rozhodnutí ve věci sp. zn. 26 Cdo 4220/2009 uvádí: „V naznačených souvislostech nelze ani opomenout, že tzv. negativní tvrzení se v občanském soudním řízení zásadně neprokazují.“ Bohužel už však Nejvyšší soud neuvádí, z čeho vychází, když toto platící pravidlo v zásadě dovozuje. Jak uvádíme výše, ze zákona nic takového nevyplývá a pokud by toto pravidlo mělo vyplývat z rozhodovací praxe Nejvyššího soudu, tak se jedná o poměrně zjevný důkaz kruhem. Ovšem rozhodovací praxe Nejvyššího soudu **obsahuje i opačný názor**, který zastávají i autoři tohoto článku: „Nelze důvodně argumentovat skutečností, že žalobci jsou v takovém případě povinni prokazovat tzv. negativní skutečnost. Takový argument je v zásadě poukazem na tzv. negativní teorii důkazního břemene, která vychází z předpokladu, že dokazování neexistujících skutečností je vyloučeno povahou věci, neboť dokázat lze jen to, co existuje, nikoliv to, co neexistuje. Tato teorie je však současnou civilistickou doktrínou – s podrobnou argumentací – považována za překonanou se zdůrazněním, že negativní skutečnosti lze v řízení dokazovat a v soudní praxi k tomu také často dochází, a s tím, že jako určité specifikum se v takových případech uplatňuje „snad jen častější použití nepřímých důkazů.“ (Macur, J. Dělení důkazního břemene v civilním soudním sporu. Brno: Masarykova univerzita, 1996, s. 34)“.

Samozřejmě existují i případy, kdy by trvání na dokazování negativních skutečností bylo obdobně nespravedlivé jako slepé trvání na negativní důkazní teorii. Domníváme se, že dobrým vodítkem pro posouzení takových případů, ve kterých by se skutečně důkazní břemeno ohledně negativních tvrzení mělo obrátit, poskytují rozhodnutí *Nejvyššího soudu* sp. zn. 30 Cdo 1144/2014 a usnesení *Ústavního soudu* sp. zn. II. ÚS 3312/16: „Jinými slovy, uvedený přístup k rozložení důkazního břemene je obecným pravidlem, které lze v odůvodněných případech modifikovat, neboť striktní dodržování takového rozložení důkazního břemene by v ojedinělých situacích vedlo k neudržitelnému zatížení strany nesoucí důkazní břemeno, neboť tato strana objektivně nemá a nemůže mít k dispozici informace o skutečnostech významných pro rozhodnutí ve sporu.“ Je tak třeba posuzovat, zda se v daném případě jedná o takovou negativní skutečnost, jež prokázat lze, byť třeba velmi obtížně, nebo skutečnost, kterou například v důsledku chování protistrany prokázat nelze. Že lze obecně prokázat i negativní skutečnost si přitom uvědomuje i zákonodárce, když v antidiskriminačních věcech přenáší důkazní břemeno na žalovaného, který je **povinen dokázat, že nedošlo k porušení zásady rov-**

ného zacházení – tedy je povinen prokázat negativní skutečnost.

Judikatura přitom u některých typů sporů dospěla k závěru, že je vhodné důkazní břemeno obrátit, či, lépe řečeno, **postačí unést pouze břemeno tvrzení**. Typickým příkladem bude žaloba **na vydání bezdůvodného obohacení**. Zde **Nejvyšší soud** např. ve svém rozsudku sp. zn. **28 Cdo 248/2012** rozhodl, že žalobci k unesení důkazního břemene postačí, **prokáže-li, že došlo k předání peněz, nemusí tedy prokazovat neexistenci důvodu pro předání peněz** – nemá totiž procesní povinnost neexistenci důvodu ani tvrdit. Dále v rozsudku sp. zn. **33 Cdo 472/2007 Nejvyšší soud** rozhodl, že ve sporu o vrácení půjčené částky má žalobce (mimo jiné) břemeno tvrzení, že žalovaný dluh řádně a včas nezaplatil, již však k tomuto tvrzení nemá břemeno důkazní. Své tvrzení o tom, **že dluh zaplatil, by tak musel dokazovat žalovaný**.

Praktické příklady

Při dokazování negativních skutečností je možno rozlišit dvě situace. První situací je takové skutkové tvrzení, jež lze spolehlivě dokázat stejně tak, jako by v opačné situaci bylo možné prokázat pozitivní tvrzení. Příkladem bude například spor, v němž by jedna strana tvrdila, že protistrana měla postavit dům, ale nepostavila ho. Takové tvrzení je negativní, popírající, že byl postaven dům, přesto lze toto tvrzení prokázat velmi jednoduše – soud se může na vlastní oči přesvědčit, že dům nestojí. Pulkrábek ve svých článkách na téma dokazování negativních skutečností uvádí i další příklad jednoduše prokazatelného negativního tvrzení – **že dlužník nezaplatil v určitý den na určitý účet lze prokázat výpisem z tohoto účtu**.

Druhá skupina pak obsahuje taková negativní skutková tvrzení, která tak jednoduše a jednoznačně dokázat nejde, například tvrzení, že protistrana o něčem neinformovala, něco neřekla. Důkazní prostředky k dokázání takovýchto tvrzení však přesto existují – **například svědecké výpovědi, v krajním případě výpověď účastnická**. Je však zřejmé, že v takovýchto případech nebude mít soud jistotu. To však ale ani není cílem dokazování. Důkaz je úspěšný, pokud jsou vyloučeny všechny rozumné pochybnosti – **pokud je zde pravděpodobnost hraničící s jistotou**. A tohoto stupně mohou dosáhnout i negativní skutková tvrzení z této druhé skupiny – například pokud se tři svědci shodnou, že se nějaká událost nestala a protistrana ani nenabídne důkaz opaku, pak lze hovořit o úspěšně dokázané negativní skutečnosti, ačkoliv samozřejmě není zcela vyloučena možnost, že se přesto událost stala. Již se však právě jedná o nerozumné pochyby, které nemohou zvrátit úspěšnost důkazu.

Závěr

Cílem tohoto článku není hluboká analýza teoretických přístupů k rozložení důkazního břemene v civilním řízení. Spíše se autoři snaží přispět **ke zvýšení povědomí** o neplatnosti poučky, **že negativní skutečnosti se neprokazují**. Tato poučka je pochopitelně využívána stranami v důkazní nouzi, o něco méně pochopitelně ji však přebírají i soudy ve své rozhodovací

činnosti. Není pravdou, že se negativní skutečnosti neprokazují. V určitých případech tomu tak skutečně vzhledem k okolnostem věci být může, ale poté je úkolem soudu, aby toto své rozhodnutí o přenosu důkazního břemene řádně odůvodnil. Lapidární konstatování, že se negativní skutečnosti neprokazují, nepostačí.

¹⁾ Pulkrábek, Z. O dokazování negativních skutečností v civilním soudním řízení (a o některých zásadách zjišťování skutkového stavu vůbec). Právní rozhledy, 2013, č. 17, s. 573 a násl. a PULKRÁBEK, Z. Znovu a trochu jinak o dokazování negativních skutečností. Právní rozhledy. 2018, č. 1, s. 17-20.

Celý text článku lze nalézt na

<https://www.epravo.cz/top/clanky/dokazovani-negativnich-skutecnosti-109753.html>
(náhled 24.8. 2019)

2) Uznání dluhu částečným plněním ^[*]

Uznání dluhu je nástrojem **utvrzení** dluhu, tedy nástrojem posilujícím právní postavení dlužníka, přičemž na rozdíl od zajištění dluhu při utvrzení dluhu **nevzniká věřiteli možnost realizace pohledávky z náhradního majetku** ¹⁾. Pokud dlužník uzná dluh, zakládá tím dle **§ 2053 občanského zákoníku** ²⁾ vyvratitelnou právní domněnku, **že dluh v době a v rozsahu uznání trvá**. Současně má uznání dluhu účinky na běh promlčecí lhůty, kdy dochází zásadně k přetržení promlčecí lhůty, přičemž právo věřitele se dle **§ 639 občanského zákoníku** promlčí za deset let ode dne, kdy k uznání dluhu došlo.

Občanský zákoník upravuje tři způsoby uznání dluhu, a to **výslovné** uznání dluhu v obligatorní písemné formě dle **§ 2053**, uznání dluhu **placením úroků** dle **§ 2054 odst. 1** a uznání dluhu **částečným plněním** dle **§ 2054 odst. 2**. Právě na poslední ze způsobů uznání dluhu se zaměřuje tento příspěvek.

Konkludentní uznání dluhu

Uznání dluhu částečným plněním se společně s uznáním dluhu placením úroků označuje jako tzv. **konkludentní uznání dluhu** ³⁾. Jedná se o právní úpravu převzatou z bývalého obchodního zákoníku ⁴⁾, kdy dlužník nečiní výslovné formální uznání, ale jinak právně jedná (**platí úroky, částečně plní dluh**), přičemž zákon s takovým jednáním spojuje nevyvratitelnou právní domněnku uznání dluhu ⁵⁾. Konkludentně nelze uznat dluh v případě, kdy pohledávka věřitele je již promlčena. Případné plnění úroků či částečné plnění dluhu sice i v tomto případě povede k zániku příslušné části dluhu, nicméně nepovede k uznání dluhu.

Částečné plnění

Konkludentně lze podle § 2054 odst. 2 občanského zákoníku uznat dluh pouze částečným plněním, nikoliv tzv. dílčím plněním. Judikatura i právní věda oba pojmy zásadně důsledně rozlišuje. O **plnění částečné** jde pouze tehdy, poskytne-li dlužník věřiteli na plnění svého dluhu pouze část předmětu plnění, aniž by z dohody stran, z právního předpisu nebo z rozhodnutí soudu či jiného státního orgánu rozdělení na takové části vyplývalo. Naopak v případě, kdy je dluh dle dohody stran, ze zákona nebo rozhodnutím soudu či jiného státního orgánu rozdělen na několik relativně samostatných, zřetelně oddělených plnění, která samostatně dospívají, jedná se o **plnění dílčí** ⁶⁾.

Pokud byl tedy například v kupní smlouvě či ve smlouvě o úvěru ujednán způsob úhrady dluhu v pravidelných splátkách, představují jednotlivé splátky dílčí plnění, v jejichž důsledku nemůže dojít k uznání dluhu. Situace se však změní v okamžiku, kdy dojde k zesplatnění celého dluhu a ztrátě výhody splátek na straně dlužníka. Pokud i tehdy dlužník nadále hradí splátky dle původní dohody, jedná se již ve vztahu k celému dluhu pouze o plnění částečné, se kterým jsou zásadně spojeny účinky uznání zbylé části dluhu ⁷⁾.

Okolnosti částečného plnění

Částečné plnění má účinky uznání zbytku dluhu pouze v případě, lze-li z okolností usoudit, že tímto plněním dlužník uznal i zbytek dluhu. Při hodnocení toho, zda lze usuzovat, že plněním dlužník uznává i zbytek dluhu, je třeba vycházet z celkového jednání dlužníka ⁸⁾. Dlužník není povinen projevovat či jinak vyjadřovat svůj nesouhlas s celkovou výší dluhu přímo v souvislosti s částečným plněním ⁹⁾. Pokud dlužník dal před částečným plněním jasně najevo, že nehodlá doplatit celou zbývající částku dluhu, nelze tak usuzovat, že částečným plněním uznává i zbytek dluhu. K zabránění účinků uznání dluhu částečným plněním přitom není vyžadováno ani vyjádření výslovného nesouhlasu. Postačí, pokud lze z celkového jednání dlužníka a okolností předcházejícím částečnému plnění dovodit alespoň implicitní nesouhlas dlužníka s dluhem či záměr dlužníka, že nehodlá uhradit celkovou výši dluhu (např. pokud dlužník uplatnil vady plnění) ¹⁰⁾.

Z hlediska účinků uznání dluhu je třeba posuzovat zejména okolnosti částečného plnění do okamžiku tohoto plnění. Nejvyšší soud sice nevylučuje zpochybnění účinků částečného plnění jakožto uznání zbytku dluhu ani námitkami proti dluhu učiněnými až po částečném plnění, nicméně zde již hrozí, že takové námitky budou v celkovém kontextu posouzeny jako účelové, a tedy nezpůsobilé zpochybnit konkludentní uznání závazku, a to zejména za situace, kdy dlužník učiní takové námitky až delší dobu od částečného plnění ¹¹⁾.

V případě, že dlužník proti dluhu nevznesl žádné námitky a ani z okolností nijak nevyplývá, že by dlužník nehodlal uhradit celý dluh, **dojde částečným plněním ke konkludentnímu**

uznání dluhu již bez dalšího. Nejvyšší soud k závěru, že dlužník částečným plněním uznává i zbytek dluhu, nevyžaduje jiné aktivní jednání dlužníka či důkaz toho, že kromě částečného plnění existovaly jiné okolnosti, které by nasvědčovaly souhlasnému postoji dlužníka vůči dluhu. Pokud tedy dlužník částečně plní na svůj dluh, aniž by zpochybnil zbytek dluhu a současně ani z okolností nevyplývá nesouhlas dlužníka, uznává tím dluh v celé jeho zbývající výši ¹²⁾.

Okolnosti plnění mají význam i pro posouzení, zdali dlužník plněním uznává zbytek závazku včetně jeho příslušenství či nikoliv. Uznání zbytku dluhu dle § 2054 odst. 2 nemusí vždy znamenat uznání zbytku dluhu i s jeho příslušenstvím. V případě, že z okolností plnění vyplývá, že částečným plněním je uznávána toliko jistina pohledávky, nedojde tím ke konkludentnímu uznání příslušenství. Nicméně naopak, pokud dojde k (částečnému) splnění jistiny a okolnosti takového plnění nenasvědčují tomu, že dlužník uznává toliko jistinu pohledávky, lze usoudit, že takovým plněním dlužník uznal i příslušenství dluhu ¹³⁾.

Plnění třetí osobou

Uznání dluhu je jednostranným právním jednáním dlužníka, přičemž toto právní jednání musí být projevem skutečné vůle dlužníka, pro něž se dlužník rozhodne sám, dobrovolně a vědomě ¹⁴⁾. V případě, že **třetí osoba částečně plní za dlužníka, nelze takové plnění zásadně považovat za konkludentní uznání dluhu**. Toto platí zejména v případě, kdy částečné plnění je projevem vůle věřitele, a to i tehdy, pokud dlužník s takovým jednáním neprojevil výslovný nesouhlas (např. inkaso z účtu dlužníka) ¹⁵⁾. **Výjimkou** jsou však případy, kdy dlužník částečně plní pomocí třetí osoby či třetí osoba částečně plní se souhlasem dlužníka. Pokud tedy třetí osoba částečně plní dluh na pokyn dlužníka, přičemž současně dlužník nedá výslovně najevo, že ve zbývajícím rozsahu pohledávku zpochybňuje, dojde i tehdy ke konkludentnímu uznání dluhu ¹⁶⁾.

Uznání dluhu započtením

Dle § 2054 odst. 2 občanského zákoníku dochází k uznání dluhu v případě, že dlužník zčásti plní dluh. Systematika občanského zákoníku přitom rozlišuje mezi zánikem závazku splněním a jinými způsoby zániku závazku, mezi které patří i započtení. K otázce vztahu započtení a uznání dluhu existuje poněkud komplikovaný vývoj judikatury ¹⁷⁾, z něž lze dle názoru autorů pojednání učinit níže uvedené obecnější závěry:

(1) V případě, kdy dojde k zániku části dluhu započtením a současně lze z okolností usoudit, že tímto jednáním dlužník uznal i zbytek dluhu, má takové započtení účinky uznání zbytku dluhu ¹⁸⁾.

(2) V případě, že právním jednáním dlužníka směřujícím k započtení nedojde k zániku

části dluhu (např. neplatné prohlášení o započtení), nelze takovému jednání přiřítat účinky dle [§ 2054 odst. 2 občanského zákoníku](#). Aby bylo možné považovat takové jednání za uznání dluhu, musela by v něm být kromě vůle směřující k započtení (zániku dluhu) i jasně a určitě vyjádřena vůle dlužníka směřující k uznání dluhu ve smyslu [§ 2053 občanského zákoníku](#) ¹⁹⁾. Při posuzování, zdali je v právním jednání vyjádřena i vůle k uznání závazku, je pak třeba postupovat dle ustanovení o výkladu právního jednání.

Uznání dluhu, který se řídí starým občanským zákoníkem

Jak již bylo uvedeno výše, současná právní úprava konkludentního uznání dluhu byla do občanského zákoníku **přejata z obchodního zákoníku**. Zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník*, částečné plnění nebo placení úroků za uznání dluhu **nepovažoval**. Uznat dluh bylo možné pouze výslovným písemným právním jednáním, v němž byl vyjádřen příslib zaplatit dluh ²⁰⁾. V souvislosti s účinností (nového) občanského zákoníku se pak objevila otázka, zda je možné podle [§ 2054 občanského zákoníku](#) konkludentně uznat i dluh, který se primárně řídí starým právem. Nejvyšší soud však možnost uznání takového dluhu dle [§ 2054 občanského zákoníku](#) **nepřipustil** ²¹⁾. Při svých úvahách vycházel Nejvyšší soud z účinku uznání dluhu na běh promlčecí lhůty (dříve promlčecí doby), tedy že platným uznáním dluhu dochází k přerušení běhu promlčecí lhůty. Dle přechodného ustanovení [§ 3036 občanského zákoníku](#) se podle dosavadních právních předpisů posuzují všechny lhůty a doby, které začaly běžet přede dnem nabytí účinnosti občanského zákoníku, jakož i lhůty a doby pro uplatnění práv, která se řídí dosavadními právními předpisy. Toto ustanovení je dle Nejvyššího soudu třeba vykládat tak, že **podle dosavadních předpisů je nutno posuzovat i okolnosti rozhodné pro počátek běhu promlčecí doby, pro její běh i její konec. Vzhledem k tomu, že uznání dluhu je ve vztahu k promlčecí době okolností vážící se ke konci jejího běhu, je třeba jej posuzovat podle dosavadních právních předpisů, tedy aplikace § 2054 občanského zákoníku je zde vyloučena** ²²⁾.

Závěr

Konkludentně uznat dluh dle [§ 2054 odst. 2 občanského zákoníku](#) lze pouze v případě částečného plnění, tedy **poskytnutím pouze části plnění, aniž by z dohody stran, z právního předpisu či z rozhodnutí soudu (či jiného státního orgánu) vyplývalo rozdělení dluhu na takové části**. Plněním dohodnutých splátek dluhu tedy ke konkludentnímu uznání zbylé části dluhu nedochází. Účinky uznání dluhu dle [§ 2054 odst. 2](#) nastávají rovněž jen tehdy, jestliže z celkového jednání dlužníka před či po částečném plnění nebo z okolností tohoto plnění nevyplyvá, že dlužník nehodlá uhradit celou částku dluhu.

I částečné plnění dluhu třetí osobou, která takto jednala na pokyn dlužníka, může mít účinky uznání dluhu dlužníkem. Ke konkludentnímu uznání zbylé části dluhu může pak dojít i při

částečnému zániku dluhu, k němuž došlo na základě jednostranného započtení dlužníkem či dohody o započtení. Naopak samotný projev vůle dlužníka k započtení nelze bez dalšího interpretovat jako implicitní uznání dluhu. Dluhy ze závazků, které se řídí zákonem č. [40/1964 Sb., občanský zákoník](#), **nelze** konkludentně uznat částečným plněním dle občanského zákoníku.

¹⁾ K pojmům zajištění a utvrzení dluhu viz též sněmovní tisk č. 362/0, důvodová zpráva k návrhu občanského zákoníku, Parlament ČR, Poslanecká sněmovna, 2011.

²⁾ Zákon č. [89/2012 Sb.](#), občanský zákoník, v platném znění.

³⁾ LASÁK, Jan in HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1303. Shodně BRIM, Luboš. K procesněprávním účinkům konkludentního uznání dluhu částečným plněním. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2017, roč. 25, č. 4, s. 133.

⁴⁾ Ustanovení § 323 odst. 2 ve spojení s § 407 odst. 2 a 3 zákona č. [513/1991 Sb.](#), obchodní zákoník.

⁵⁾ ČERNÁ, Stanislava. Může být neplatné započtení alespoň uznáním závazku? Obchodněprávní revue. 2012, roč. 4, č. 2, s. 33.

⁶⁾ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. března 2010, sp. zn. 32 Cdo 1008/2009, rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. března 2006, sp. zn. 32 Odo 616/2005 či rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. října 2002, sp. zn. 29 Odo 847/2001, publikovaný pod č. R 36/2003 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.

⁷⁾ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. března 2018, sp. zn. 32 ICdo 157/2017.

⁸⁾ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. prosince 2018, sp. zn. 23 Cdo 3740/2018.

⁹⁾ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. dubna 2011, sp. zn. 23 Cdo 1336/2010.

¹⁰⁾ Viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. února 2009, sp. zn. 23 Cdo 4777/2008 nebo usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. ledna 2016, sp. zn. 23 Cdo 2914/2015.

¹¹⁾ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. ledna 2016, sp. zn. 23 Cdo 2914/2015 či usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. prosince 2018, sp. zn. 23 Cdo 3740/2018.

¹²⁾ Např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. dubna 2017, sp. zn. 33 Cdo 1377/2017 či

výše uvedené usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. prosince 2018, sp. zn. 23 Cdo 3740/2018.

¹³⁾ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2018, sp. zn. 23 Cdo 1137/2018 a následně usnesení Ústavního soudu ze dne 2. května 2019, sp. zn. III. ÚS 588/19.

¹⁴⁾ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 5. května 2005, sp. zn. 26 Co 20/2005.

¹⁵⁾ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. srpna 2007, sp. zn. 29 Odo 1236/2005.

¹⁶⁾ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. února 2014, sp. zn. 23 Cdo 405/2013.

¹⁷⁾ Ke tehdejší judikatuře viz též ČECH, Petr. Započtení – rovnocenná alternativa splnění? Právní rádce. 2008, roč. 16, č. 7, s. 4–10.

¹⁸⁾ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. listopadu 2005, sp. zn. 32 Odo 901/2004, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. října 2018, sp. zn. 23 Cdo 1137/2018 či usnesení Ústavního soudu ze dne 2. května 2019, sp. zn. III. ÚS 588/19.

¹⁹⁾ Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. července 2009, sp. zn. 23 Cdo 3549/2007, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. září 2016, sp. zn. 23 Cdo 1107/2016.

²⁰⁾ Ustanovení § 558 zákona č.40/1964 Sb., občanský zákoník. K příslibu zaplatit dluh viz např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. února 2002, sp. zn. 33 Odo 507/2001.

²¹⁾ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. března 2019, sp. zn. 21 Cdo 292/2018.

²²⁾ Ibidem.

[*] Aktualizace textu - 7.8.2019

Celý text článku lze nalézt na
<https://www.epravo.cz/top/clanky/uznani-dluhu-castecnym-plnenim-109791.html>
(náhled 23.8. 2019)

V.

Nové právní předpisy

Ve sledovaném období od 26. 7. 2019 do 22.8. 2019 bylo vydáno celkem 24 předpisů a obdobných závazných aktů českého právního pořádku, z toho 2 sdělení ministerstva a jiných oprávněných orgánů, 1 sdělení úřadů, 0 sdělení Státní volební komise, 5 nařízení vlády, 7 vyhlášek, 9 zákonů, 0 úplné znění zákona, 3 nálezy Ústavního soudu, 0 sdělení Ústavního soudu, 0 ústavní zákon, 0 usnesení Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, 0 Rozhodnutí vlády České republiky, 0 Rozhodnutí prezidenta republiky, 0 Rozhodnutí předsedy Senátu Parlamentu České republiky, 0 Zákonné opatření Senátu a 0 Usnesení Poslanecké sněmovny o schválení zákonného opatření Senátu.

Za monitorované období byly schváleny a publikovány ve Sbírce zákonů m. j. některé předpisy, které se mohou úzce dotýkat činnosti OP a doporučuji je tedy zaznamenat a doplnit jimi vedený archiv potřebných právních předpisů jednak pro operativní poskytování poradenských služeb a jednak pro informaci.

Zákon č. 203/2019 Sb., kterým se mění zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů - do stávajícího znění zákona jsou m. j. vložena zpřesnění práv mladistvého v § 42, zjm. je rozšířeno právo na poučení o stádiích řízení, o právech zákonného zástupce, o ochraně jeho soukromí v trestním řízení, musí být poučen o tom, že může být vzat do vazby za určitých podmínek, o podmínkách pro podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a další. Je vložen nový §42a, který se týká nutné obhajoby mladistvého. Tento zákon nabyl účinnosti dnem 1.8. 2019.

Nařízení vlády č. 189/2019 Sb., o způsobu určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení - vláda jej vydala k provedení insolvenčního zákona a definuje jím pro účely insolvenčního řízení obydlí dlužníka v insolvenčním řízení, které není povinen vydat ke zpeněžení při oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, způsob určení hodnoty takového obydlí, statistickou hodnotu bytu, statistickou hodnotu rodinného domu, hodnotu pozemku, koeficient růstu cen a koeficient zohledňovaných osob. Ministerstvo spravedlnosti vysvětluje, že nařízení bylo přijato v návaznosti na novelu insolvenčního zákona, již byla společně s kombinací oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty zakotvena ochrana přiměřeného obydlí dlužníka. Obecným deklarovaným cílem nařízení je stanovit způsob určení hodnoty obydlí, které dlužník není povinen vydat ke zpeněžení při oddlužení plněním splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, jako výjimku z pravidla zpěněžování celé majetkové podstaty. Nařízení své účinnosti nabylo dnem 1. 8. 2019.

Pozn.) text psaný *zelenou kurzivou* je citace znění ustanovení z právního předpisu nebo výňatek z textu související literatury či výňatek z textu rozhodnutí orgánu anebo upozornění na odkaz ustanovení právního předpisu nebo dotčeného dokumentu

Zpracoval: JUDr. Karel J a r e š

Dne 29. srpna 2019